Een antwoord op de reactie van het "Samenwerkingsverband Maashorstburgers"

Door: Stichting Natuurorganisaties de Maashorst[1]

Onlangs is door dhr. Frank van den Dungen namens het Samenwerkingsverband Maashorstburgers een document opgesteld met de titel "Meer Maashorst, Minder Graashorst".
Het stuk wekt de indruk dat er verkeerde keuzes zijn gemaakt in de Maashorst. De onderbouwing faalt echter. Het document doet daarmee geen recht aan de keuzes die eerder gemaakt zijn door de Maashorstcommunity.
Wij zien het niet primair als een taak van de natuurorganisaties om de kritiek van een "burgerplatform", waarvan de omvang en achtergrond onbekend zijn, te weerleggen.
Maar we willen wel voorkomen dat door verkeerde indrukken de keuze voor de verschillende graasdieren of de bosomvorming teruggedraaid zouden worden. Voor de Maashorst is een weloverwogen lange termijn visie opgesteld. Geef de natuur de kans zich op een moderne, weloverwogen manier te ontwikkelen zoals afgesproken.

Geen respect voor 12 jaar visievorming
Het "Burgerplatform" spreekt in de subtitel van haar betoog over een "nuancering" van visie, inrichting en beheer voor het natuurhart. Na lezing blijkt het stuk een wezenlijk andere koers te beschrijven die afwijkt van wat eendrachtig is vastgesteld en steeds is herbevestigd door de vele betrokken partijen en de opgestelde documenten.

De keuze om van de Maashorst een natuur- en recreatiegebied te maken waarin natuurlijke processen de natuurontwikkeling in het hart bepalen, is al gemaakt in de visie Maashorst Onverdeeld Verder. Deze visie dateert al van het midden van de jaren negentig.

In de Gebiedsvisie Maashorst (2005), het Maashorstmanifest (2009), Maashorstmanifest II (2015) en het Inrichtings- en beheersplan (2015) is die koers bevestigd en uitgewerkt.
De koers is in een stuurgroep vastgesteld door de betrokken partijen; de vier Maashorstgemeenten, Provincie Noord-Brabant, Waterschap Aa en Maas, Staatsbosbeheer, de Natuurorganisaties, Recron, regioVVV, Maashorstboeren en Maashorstondernemers. Deze stukken zijn ook bestendigd door de verschillende gemeenteraden.

[1] *De overkoepelende Stichting natuurorganisaties de Maashorst staat voor 8 natuurorganisaties die actief zijn in de Maashorst. Dit zijn IVN Uden, IVN Oss, IVN Bernheze, Stichting natuur en Milieu Landerd, Vogelwacht Uden eo, Vrijwillig landschapsbeheer Uden, Vrijwillig landschapsbeheer Oss en Stichting Dassenwerkgroep Brabant. Gezamenlijk vertegenwoordigen wij circa 1000 leden die actief zijn in de natuur.*

De visie voor het middengebied (het natuurhart) is inhoudelijk uitwerkt in het Natuurplan (2010) en later meer specifiek uitgeschreven in bijlage 1 van het Inrichtings- en beheersplan (2015).

In de Maashorst doet zich de voor Nederland unieke mogelijkheid voor om procesnatuur te realiseren van een behoorlijke omvang. Daar zullen de herstelmogelijkheid van de natuur voor iedereen te volgen zijn. Mooie bijkomstigheid is dat deze ontwikkeling een meerwaarde genereert voor de recreatiesector en daarmee de regionale economie.
Dat is waardevol in een regio waar behoefte is aan een groene long en de natuur door de effecten van intensieve landbouw, verstedelijking en verkeer sterk onder druk staat.

Wat kan procesnatuur voor de Maashorst betekenen
Bij procesbeheer gaat het om het sluiten van de voedselkringloop, de waterkringloop en begrazing. Van oorsprong stonden er op de Maashorst halfopen voedselrijke bossen en werd er vee geweid in de bossen. Door ontbossing, zandverstuiving, begrazing met schapen, steken van plaggen, en telen van mijnhout is het gebied voedselarm geworden en heeft het sterk ingeboet aan biodiversiteit. Door ontwatering in de ruilverkaveling en het droogleggen van vennen (zoals het Palmven) is de biodiversiteit sterk afgenomen.
Door aankoop en inrichting van landbouwgronden kan het watersysteem weer worden hersteld. Door geen hout meer te oogsten en het dode hout in de bossen achter te laten wordt de voedselkringloop weer hersteld. Door de aanplant van rijkere diepwortelende loofhoutsoorten, die onderliggende leemlagen aanboren, wordt de humuslaag in de bossen weer voedselrijker. Door begrazing zal er een halfopen bos ontstaan met veel overgangen van heide en kruidenrijke vegetaties naar struwelen en bosvegetaties. Dit zijn juist de plekken waar de meeste planten- en diersoorten voorkomen: schimmels die het hout verteren, insecten die zich in het dode hout verbergen, vogels die op de insecten afkomen, reptielen die zich warmen in de zon, vlinders die op zoek zijn naar nectar, etc. etc.

Procesnatuur heeft geen negatieve effecten op de bijzondere wijstgebieden in de flanken van de Maashorst. Deze blijven buiten de begrazing en worden intensief beheerd (maaibeheer op kwelgraslanden). De wijstgronden zijn wel afhankelijk van het herstel van het watersysteem in het hart van de Maashorst.

Met procesnatuur is niets mis en de Maashorst is een van de weinige grote aaneengesloten natuurgebieden waar die soortenrijke natuur van de hoge zandgronden weer terug kan komen. Het natuurhart maakt al 35 jaar deel uit van de beoogde nationale ecologische hoofdstructuur, maar kent ook nog steeds een grote aankoopopgave van zo'n tweehonderd hectare. Gelukkig heeft de provincie een versnellingstraject ingezet met Stichting Ark als trekker. Deze stichting heeft een ruime ervaring met moderne natuurontwikkeling. Ze durft stappen voorwaarts te zetten die bovendien wetenschappelijk goed onderbouwd zijn. Als natuurorganisaties zijn we daar gelukkig mee en hebben vertrouwen in een succesvolle aanpak. Het Inrichting en Beheersplan (IBEP), door Ark opgesteld samen met de andere instanties, vormt een goede stap op weg naar het koesteren en vergroten van de aanwezige natuurwaarden.

Procesnatuur (wildernis) is zeker niet alleen ingegeven vanuit natuurbelang maar zeker ook vanwege de slechts beperkt beschikbare middelen voor natuurontwikkeling en natuurherstel. Veel natuurwaarden uit de vorige eeuw (denk aan de albums van Verkade) waren verbonden aan de heide cq potstalcultuur met schaapskuddes, aan de landbouwcultuur van de gemengde

landbouw met graanakkers, houtwallen, poelen en overhoekjes. De heidecultuur maakte echter plaats voor bosbouwcultuur en de gemengde landbouw kreeg te kampen met schaalvergroting en overgang naar monocultuur. De natuurkwaliteit ging zienderogen achteruit. Herstel van de aan deze culturen gebonden natuurwaarden is nog zeer beperkt mogelijk. In het beekdal van Slabroek maait Staatsbosbeheer zorgvuldig de kleine percelen tussen de opnieuw aangeplante houtwallen. Op grote schaal is dit niet meer mogelijk.

Het burgerplatform is bang, dat de kern van de Maashorst dicht groeit waarbij de wisenten worden aangewezen als verslinders van bomen. Verwezen wordt naar toestanden met stervende grote grazers en kaal gevreten bomen zoals in de Oostvaardersplassen. Dit zal in de Maashorst niet voorkomen, omdat hier een Begeleid natuurlijke eenheid wordt nagestreefd, terwijl in de Oostvaardersplassen niet ingegrepen wordt.

Door middel van monitoren worden de ontwikkelingen in de gaten gehouden en kan er gepast bijgestuurd worden. De Maashorst is een van de best onderzochte natuurgebieden in Nederland. De natuurverenigingen, verenigd in de Stichting Natuurorganisaties de Maashorst, geven voorlichting, organiseren excursies, leveren rangers die vrijwillig rasters en dieren controleren, doen inventarisaties en monitoring, doen aan landschapsinrichting en onderhoud met vrijwilligers en werken mee aan onderzoek van meerdere wetenschappelijke instellingen (HAS Den Bosch, Larenstein Velp, Alterra, Universiteiten van Utrecht, Wageningen en Nijmegen). Ook wordt er samengewerkt met natuurorganisaties als SOVON, FLORON, RAVON, Vlinderstichting, Bijenvereniging en de Dassenwerkgroep Noordoost-brabant. Uiteraard wordt ook samengewerkt met de Gemeenten, De bosgroep zuid-Nederland, SBB, Waterschap, ARK, Stichting Taurus, Free Nature (kuddebeheer) en particuliere grondeigenaren.

De perfecte dierkeuze

In de soortenrijke natuurgebieden van de hoge zandgronden kwamen oorspronkelijk ook wisenten, oerrunderen en wilde paarden voor. En geen schapen zoals door sommigen wordt verondersteld! Oerrunderen en wilde paarden zijn door de mens uitgeroeid. Ze worden nu teruggefokt (Tauros) of van elders gehaald (Exmoorpony's, die dicht bij het wilde paard staan). De wisent was bijna uitgestorven en is vanuit Polen geherintroduceerd. De Wisent kwam oorsponkelijk in Europa voor. Zelfs in deze regio zijn bij opgravingen nabij de Maas botten van Wisenten gevonden.

Grote grazers hebben met ieder een verschillend graas- en vraatgedrag, ieder hun eigen rol in de natuur. Op de Maashorst is er voedselruimte voor ongeveer 150 grote grazers, een aantal waarbij gezonde kuddes een goed bestaan hebben. Doel zou moeten zijn de groter grazers zo snel mogelijk de beoogde ruimte te geven. Voorkomen moet worden dat de open gebieden te snel dichtgroeien. De huidige commotie mag niet leiden tot stagnatie van de ingeslagen weg. Het systeem kan niet zonder begrazing.

Waarom geen gedomesticeerde koeien van de Maashorstboeren inzetten? Omdat deze dieren in de winter op stal moeten of moeten worden bijgevoerd. Juist in de winter doen grote grazers hun werk in het bos en op de vlaktes. Met name de wisenten en paarden vreten dan aan twijgen en bast, zorgen dat het bos niet volledig gesloten wordt. Er wordt op gewezen dat er een verdienmodel blijft liggen. Dat is echter niet waar. De ondernemende rol wordt ingevuld door Stichting Taurus die vleespakketten verkoopt van runderen die grazen in de natuur. Dit gebeurt echter altijd met voorrang voor het natuurbelang. De grootste winst zit hem natuurlijk in het landschap en de natuurwaarden.

Zijn de Wisenten en Taurossen gevaarlijker dan de Schotse Hooglanders, waar we inmiddels aan gewend waren? Nee hun gedrag is niet wezenlijk anders. Sterker ze mijden recreanten meer dan de Hooglanders. Is het verstandig om dwars door een kudde te lopen, zeker als er jongen zijn? Nee dat kun je beter achterwege laten, dat doet een boer ook niet bij zijn vee. We hebben in deze regio vrijwel allemaal voorouders die van boeren komaf waren, maar we lijken hun kennis kwijt te raken. Zijn er veel regels nodig om een goede omgang van mens en dier te bewerkstelligen? Nee, voldoende afstand houden, niet dichtbij met mobieltjes gaan fotograferen en de beesten hun rust gunnen is de enige regel. Het is als in het verkeer, als iedereen zich aan de regels houdt is het veilig. Uitsluiten dat er nooit iets gebeurt kun je niet, noch in huis, noch in de speeltuin, noch op het schoolplein, noch in het verkeer, noch in de natuur. Voor wie nog twijfels heeft kan er verwezen worden naar het New Forest in Engeland, waar jaarlijks duizenden kampeerders hun vakantie doorbrengen te midden van grote grazers. In de dorpen grenzend aan het Bialowiescawoud in Oost-Polen is de wisent het icoon voor de trots op de Poolse natuur.

Op weg naar het open bos van de toekomst
Streven naar meer gesloten bos op de Maashorst zoals het burgerplatform voorstelt is niet in het belang van de natuur en ook niet van de recreatie.

De kritiek op de, 10 jaar geleden in gang gezette, (stevige) bosomvorming is inmiddels volledig verschrompelt. Er is geen sprake meer van maatschappelijk verzet. Inmiddels is aangetoond dat de biodiversiteit bij stevige bosomvorming sterk toeneemt. Mensen koesteren tegenwoordig spectaculaire natuurfilms en webcams die via moderne media gedeeld worden. De wreedheden van de natuur (eten en gegeten worden) en het principe “dood doet weer leven” wordt door de maatschappij geaccepteerd, de natuur redt zich zelf en levert prachtige momenten op. Dood en nieuw leven horen bij de natuur.

Het burgerplatform gebruikt als argument dat bomen CO2 omzetten in Zuurstof, daarom mag er gerust meer bos komen. Dat bos CO2 produceert is een feit. Natuurlijke bossen die op de Maashorst worden nagestreefd doen dat door de rijke gelaagdheid evenwel veel beter dan de eenzijdige dennenbossen van nu. Meer gevarieerd bos aanplanten op landbouwgrond is uit een oogpunt van omzetting van CO2 in Zuurstof een mogelijkheid. Maar dat helpt dan weer niet de biodiversiteit te vergroten. Willen we de CO2 problematiek echt aanpakken dan zal de uitstoot van kolencentrales, veehouderijen en verkeer drastisch moeten afnemen.

Kunnen we de drukte wel aan
Bij het burgerplatform is er vrees voor teveel bezoek aan de Maashorst. Wat is teveel? De Maashorst ondernemers zijn blij met veel bezoek. Een boeiende Maashorst is goed voor de regionale economie. Door goede zonering hoeft de natuur echt niet overlopen te worden. Verstandige opvang aan de randen van het gebied is het antwoord. Dat is in de wereld recreatie en toerisme een beproefde methode. En die wordt met de ontwikkeling van de recreatieve poorten, vooral aan de rand van de Maashorst, ook toegepast. Recreatiepoorten zijn geen attractieparken maar reële poorten voor ontmoeting en versnapering voor of na een bezoek aan het gebied.

Er wordt gevreesd dat de vrijheid van de lokale Maashorst recreanten teveel wordt aangetast. Is die vrees terecht? Er is een zee van ruimte op de Maashorst, ook als er grote grazers lopen. Wat is er mis als de recreanten een beetje rekening houden met elkaar en met de natuur? Waarom is het verkeerd om wandelaars te scheiden van ruiters en menners, en

mountainbikers van de andere recreanten. Sinds jaar en dag worden er routes in onze bos- en natuurgebieden aangegeven. Velen maken er dankbaar gebruik van. En degenen die het avontuur zoeken kunnen met het onlangs bijgesteld beleid de ruimte nemen, met respect voor de natuur. Maak anders nog wat extra paden in de schil of nog beter, heropen paden die door de landbouwers zijn bijgeploegd.

Wordt het, zoals het burgerplatform suggereert, een groot regelcircus op de Maashorst? Dat wordt sterk overdreven. Wanneer er gehandeld wordt binnen de door alle gemeenteraden vastgesteld visie en het Beheer- en inrichtingsplan dan valt dat reuze mee. Anders is dat als alles wat eendrachtig is vastgesteld bij de minste of geringste kritiek weer ter discussie wordt gesteld. Die maalstroom moeten we zo spoedig mogelijk verlaten. We moeten elkaar weer kunnen aanspreken op onze passie en verantwoordelijkheid, voor elkaar en voor de natuur. Natuurontwikkeling is iets van de lange termijn en heeft tijd nodig. Daarnaast zijn we het onze kinderen verplicht voldoende natuur achter te laten en een groene long met rust over te houden in de intensief gebruikte regio. Als het enigszins kan, maak natuurkeuzes voor de lange termijn, concreet in het veld samen met kenners en blijf verwijderd van korte termijn politiek in gemeentelijke vergaderzalen.

Bij procesnatuur hoort ook dat soms waarden verloren gaan. Dat kunnen ook beschermde zeldzame soorten zijn zoals het burgerpatform stelt. Ecologen accepteren dat in de wetenschap dat ze er veel voor terugkrijgen. Het burgerplatform stelt dat jaarronde begrazing er voor zorgt dat nieuw groen geen kans krijgt. Het tegendeel is waar. De dynamiek wordt vergroot en de variatie neemt toe. De grote variatie die het landbouwsysteem met zich mee bracht in de tijd van de Verkade-albums is niet meer en komt ook niet meer terug. De moderne landbouw biedt geen plaats meer aan biodiversiteit. Onderzoeken vanuit onder andere de universiteit van Wageningen bevestigen dit. Ecolooog Chris Smits, die pleit voor delen beschermen tegen grote grazers wordt overigens op zijn wenken bediend. Het grootste deel van het bos van de Maashorst wordt immers buiten de begrazing gehouden. Iets wat de natuurorganisaties deels betreuren. Wij zien liever een groter deel van het bos in de begrazing.

De natuurverenigingen zijn tegen het handhaven van intensieve landbouw in de natuurkern. Bedrijven die de grondwaterstand verlagen en grote hoeveelheden landbouwgif en bemesting gebruiken horen hier niet thuis. We zoeken daarom samenwerking met recreatieondernemers en gezinsbedrijven zoals de Maashorstboeren. Voorbeelden zijn erfvogelprojecten, erfbeplanting, faunavriendelijke randen, akkerrandenbeheer en kleine landschapselementen. De natuurverenigingen zijn voorstander van agrarisch natuurbeheer buiten de kern en dagen de agrariërs uit verder aan de slag te gaan met brandrode runderen, biologische landbouw en veeteelt, streekeigen producten, verbrede landbouw etc in de schil van de Maashorst. De agrariërs in de Maashorst kunnen zich als onderdeel van de **AgriFood Capital** onderscheiden met het motto “het hart van De Maashorst gifvrij”.

Resumé
Durf vast te houden aan de ingeslagen koers. Bedenk dat het een lange termijn weg is naar onze toekomst en die van onze kinderen.

Dank voor uw aandacht.

Stichting Natuurorganisaties de Maashorst